

ХРИСТІЯНСЬКИЙ ГОЛОС

УКРАЇНСЬКА ЦЕРКОВНА ГАЗЕТА • UKRAINISCHE KIRCHENZEITUNG

РІК ВИДАННЯ • JAHRGANG 71

КВІТЕНЬ • APRIL 2019 • Nr. 8 (3012)

ЦІНА • PREIS • 1,50 EURO

ВЕЛИКОДНЕ ПОСЛАННЯ 2019 р. ЄРАРХІЇ УГКЦ У ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ

Дорогі в Христі!
Христове воскресіння виправляє велику історичну несправедливість. Бог створив людину на свій образ і подобу і дарував їй життя. Людина не цінила Божих дарів, відкинула від себе свого добротинця і, послухавши ворога, обернулася проти Творця. Вона скоїла велику несправедливість супроти Господа.

Усе, що потрібно людині для щастя, Бог їй дав у раю. Живи, управляй створінням і будь людиною. Людиною, а не Богом. Господь дозволив з кожного дерева їсти, але не з дерева знання добра і зла, бо інакше чекає на неї смерть. Дерево знання добра і зла – це не просто «знати, що добре, а що недобре». Радше, це право самому вирішувати, що добре і що зло. А людина не має права цього *сама вирішувати*, вона може це лише прийняти і пристосуватися до того. Бог вирішує, що є добро і що є зло. Він – Творець, ми – створіння.

Але людина посягнула на те, що їй не належалося. У раю вона мала досконалі обставини: розмовляла з Господом, як із приятелем; жила в чудовій гармонії з іншою людиною; не відчувала потягу до зла або пристрасті; жила у гармонії з природою. Тільки люби Бога, довіряй йому, дякуй йому, визнавай його; він тобі все це подарував.

Раптом нізвідкись появляється змії, якого наші прабатьки не знали, який ні в чому не спричинився до їхнього щастя, і починає свій ехидний діалог: «Чи то правда, що Господь заборонив

Пітер Ластман (1583–1633), «Воскресіння»

вам споживати з усіх дерев раю?». (Бог заборонив споживати тільки з дерева знання добра і зла.) А Єва щиро каже: «Та ні, тільки з того одного. Бо помремо». «Ні, не помрете!» Змії викривлює Боже слово! Бог їм одне каже, даючи доказ своєї любові й опіки, а змії заперечує Йому! І людина вірить створінню, яке не зробило їй жодного добра, й не повірила Богові, який усе їй подарував.

Ось велика історична несправедливість! Ось велика зневага Бога!

Через гріх Адама і Єви людство впало в темряву: не могло більше бачити Бога, не могло більше жити в гармонії з ближніми, утратило внутрішній мир, навіть і природа відвернулася від нього. Людина, не послухавши Бога, покинула його.

Але Бог не покинув людини!

Упродовж історії спасіння Бог посилав ангелів, пророків, праведників, які закликали людей до навернення, покаяння. Наостанок же Бог послав свого Сина. Син не тільки проповідував, не тільки творив чуда і давав добрий приклад. Він кров свою пролив за людину, яка його засудила.

Своєю смертю на хресті Христос подолав смерть і, воскреснувши з мертвих, подарував нам життя, від якого людина відмовилася, послухавши змії. Ісус виправив велику несправедливість і зневагу, яку людина – ми з Вами! – завдала Богові. Тому радіймо даром спасіння, яке Христос дарує кожному з нас, і з вдячності живімо новим життям, яке Ісус нам дарував, будьмо справедливими супроти нашого Господа, прославляймо його нашою любов'ю до Бога й до ближнього.

Христос воскрес! Воістину воскрес!

Дано в Мюнхені, Лондоні, Парижі, Римі й Києві
7 квітня 2019 р.Б., у свято Благовіщення

- † **Петро Крик**, Апостольський екзарх для українців католиків у Німеччині, країнах Скандинавії та Ісландії;
† **Гліб Лончина**, єпископ Єпархії Пресвятої Родина в Лондоні, Апостольський адміністратор Єпархії св. Володимира Великого в Парижі, Апостольський візитатор для українців католиків в Ірландії;
† **Діонісій Ляхович**, Апостольський візитатор для українців католиків в Італії;
† **Йосиф Мілян**, голова Пасторально-місійного відділу Патріаршої курії УГКЦ в Києві, Верховно-Архієпископський візитатор для українців греко-католиків у країнах, де нема Єпархії УГКЦ

З Катехизму УГКЦ

Ангели звістили жінкам-мироносицям: «Чому шукаєте живого між мертвими? Його нема тут: Він воскрес!» (Лк. 24, 5–6). Воскресіння з мертвих є перемогою над тлінністю тіла: «Христос, воскреснувши з мертвих, вже більше не вмирає: смерть над Ним більше не панує» (Рм. 6, 9). У воскресінні тіло

Христа нове, прославлене, вільне від земних обмежень простору і часу. Саме тому воскресіння Христа – це явлення нового творіння Божого. У «перший день після суботи», тобто в неділю Церква святкує Христове Воскресіння – перший день нового творіння. (233)

ПРАЗНИК ПАСХИ

Христове Воскресіння – це найбільше і найважливіше свято в Христовій Церкві, бо воно оживляє надією, силою й одушевленням всіх тих, що повірили в Христа і прийняли Його Євангелію як правило свого особистого, родинного і громадянського життя. Св. Павло пише, що ця правда, це джерело нашої радості посеред земських трудів і страждань: «Якщо Христос не воскрес, то марна ваша віра, бо ви надалі залишаєтеся в гріхах і ті, що померли в Христі – загинули» (I Кор. 15. 17–19).

Одного Разу Спаситель очистив Єрусалимську святиню, бо в ній було завелось багато надужиття. На церковнім подвір'ї відбувалися торги: люди мали приносити Богові жертви з ягнят. Замість вести з собою ягнята з далеких сторін, вони купували їх перед святинею. Крім цього міняйли вимінювали римські гроші на гроші святині, що були жидівськими грішми, бо жиди не приймали до святині грошей своїх римських панів. Через це подвір'я святині перемінилося на правдивий східний базар, де люди купували, продавали, кричали і торгувалися з покупцями.

Коли ж Христос повиганяв купців і міняйлам грошей поперевертав столи, то наглядачі святині, побоюючись народного заворушення та втрати бізнесу, який належав до пануючих родин священників, спиталися Спасителя: «Який знак даси, що маеш право це робити?». Вони хотіли, щоб Христос потвердив Свій поступок якимось чудом. Спаситель не вчинив чуда, але заповів Своє майбутнє воскресіння: «Зруйнують цей храм і Я відбудую його за три дні!» (Іван: 2, 18–19).

Ірод Великий був зачав будувати єрусалимську святиню 20 літ перед народженням Христа. Її будова закінчилася 67 р. по народженні Спасителя, тільки чотири роки перед тим, як римляни здушили жидівське повстання, доценту знищили святе місто Єрусалим і архітвір релігійної штуки, якою була святиня. Це сталося в 71 р.

Вороги Спасителя добре розуміли, що Він не говорив про матеріаль-

Адольф Вільям Бугрб, «Мироносиці біля гробу», 1890 р.

ну святиню жидів, але про власне життя, яке мав віддати на хресті за спасіння всіх людей, бо по його смерті, «первосвященники і фарисеї зібралися і промовили до Пилата: "Ми пригадали собі, пане, що той обманник (Христос) ще за життя був сказав: Я воскресну по трьох днях! Отож звели, щоб гріб був забезпечений аж до третього дня, щоб часом його учні не прийшли і не вкрали його та не сказали людям: Він воскрес з мертвих! Бо тоді цей остан-

ній обман буде гірший аніж перший"» (Мат. 27, 62–64).

Хоч Христова наука була б правдива і без його воскресіння, то все таки бодай деяким людям було б тяжче її прийняти. Христове воскресіння прикрашає блиском навіть найтрудніші правди нашої святої віри, яка не рідко вимагає жертв і самопосвяти. В блиску Христового воскресіння труднощі маліють і радість наповняє серця християн.

Христове воскресіння повинно

дати християнам відвагу і силу свято проживати на землі, поки з воскреслим Христом не перейдуть до вічного щастя в небі.

ЧОМУ СВАТКУЄМО ВЕЛИКДЕНЬ?

Пасха в Старім Завіті була найбільшим святом для вибраного народу. Сам Божественний Спаситель кожного року святкував її зразу з Марією й Йосифом у Назареті, а потім зі Своїми апостолами. Перед Своєю смертю Христос ішов до Єрусалиму, щоб там померти за спасіння людей. Апостоли спиталися, де Він буде святкувати Пасху. «Христос звелів їм удатися до Єрусалиму, де стрінули одного чоловіка, напевно знайомого Спасителю, і він показав їм кімнату, в якій вони приготували Пасху», як це Євангелісти списали в своїх Євангеліях для грядучих.

Християни святкують свято Пасхи в честь Христа, що як духовна Пасха пожертвував Себе Небесному Отцеві за спасіння світу. Пасха – це єврейське слово, що означає «Перехід». Воно пригадує визволення євреїв із єгипетської неволі, коли то Мойсей різними язвами примусив фараона випустити жидів на волю та дозволити їм удатися до Обіцяної Землі. З цієї нагоди устанавлено свято Пасхи, що було першим і найбільшим жидівським святом. Всі дорослі жиди цебто ті, що мали 12 літ, мусіли йти поклонитися Богові в єрусалимській святині під час свята Пасхи, що тривало повних сім днів.

Коли фараон опирався всяким карам, що їх описано в книзі Вихід (12 глава), то Бог вкінці змусив його уступити, як наглою смертю вибив усіх єгипетських первенців. Бог звелів Свому народові вбити невинне і непорочне ягнятко і його кров'ю помазати одвірки домів, де будуть споживати це ягня (Левит: 12, 7). «Кров буде вам знаком по домах, де будете. Як побачу кров, то мину вас, і не впаде на вас ніяка язва смертна, як каратиму єгипетську землю. І цей день залишиться вам на спомин, і ви будете святкувати його як свято Господнє» (Вихід: 12, 13–14).

Євреї щорічно святкували цю Пасху, вбиваючи під час цих святкувань непорочне ягня і жертвуючи його Богові. Потім споживали м'ясо ягняти. Жидівський історик Йосип Флявій, що жив в часах знищення Єрусалиму римлянами, каже, що жиди під час Пасхи кожного року жертвували коло 3,000 ягнят у Єрусалимі. Це свято припадало звичайно в другій половині березня або в першій половині квітня, бо жиди трималися місячного календаря.

Продовження на 3 стор. ▼

ПРАЗНИК ПАСХИ

▼ Продовження. Початок на 2 стор.

Жидівська пасха була прообразом християнської Пасхи. Жиди святкували свою пасху на спомин визволення з єгипетської неволі, а християни святкують свою Пасху на спомин визволення з неволі гріха і Сатани. Христос визволив нас із цієї неволі Своєю смертю на хресті. Він не тільки визволив нас із неволі гріха, але водночас відчинив нам браму до Небесного Царства, бо вчинив нас своїми братами і сестрами.

Головна врочистість жидівської Пасхи відбувалася тоді, як голова родини вбивав непорочне ягня на жертву Господеві. Це ягня було прообразом Ісуса, що став Божим Агнцем і пожертвував Себе як викуп Богові за наші гріхи. І саме тому Іван Хреститель, показуючи Ісуса своїм учням, промовив: «Ось Агнець Божий!» (Іа. 1, 36).

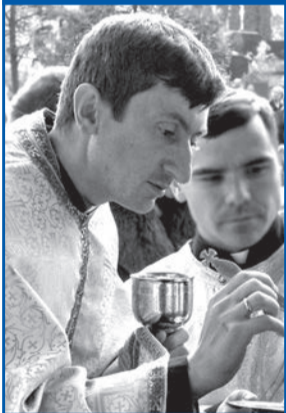
Ягнятко, що жиди приносили Богові в жертву, муло бути без вади. Христос, новозавітне Ягня, був без вади гріха. Жидівське ягня треба було вбити і його кров пожертвувати Богові. Христос помер на хресті і пожертвував Себе Небесному Отцеві за наші провини. «Це Моя Кров... що за багатьох проливається на відпущення гріхів» (Мат. 26, 28).

Кров, якою євреї намащували одвірки своїх домів, стримувала Божого ангола, щоб він не входив до їх хат, але обминав їх і так лишав живими їхніх первенців. Кров Спасителя, проллята на хресті, стримує від людей Божі карі, рятує їх від вічної смерті і запевняє вічне життя всім тим, що користають з неї.

Жиди мали вбити ягня, зварити його і спожити, пожертвувати Богові його кров. Християни жертвують Спасителя під час Божественної Літургії й опісля споживають Його в Святій Причасті, де приймають Христове Тіло і п'ють Його Пресвяту Кров.

о. Михайло Щудло, ЧНІ,
«Голос Христа Чоловіколюбця»

Сповідь ніколи не принижує людину

ЧИ МОЖЕ СВЯЩЕНИК
ВІДМОВИТИ
У ВІДПУЩЕННІ ГРІХІВ?

Отець Іван Січкарик: Сповідь ніколи не принижує людину, не применшує її, а навпаки відроджує її, оздоровлює. Усі ми хворі на гріх через переступ Адама і Єви. Тобто людська сила, думки, наміри мають досить слабкі нахили до добра, натомість сильні до зла. З цією дійсністю

грішності людини Господь закликає боротись, а не в ній перебувати.

Іноді люди приходять до сповіді, не маючи наміру виправити свою гріховну ситуацію. Це особливо стосується тих, хто гнівається, тих, хто живуть не у церковному шлюбі, як то кажуть, «на віру». Коли людина має гріх і ще його не виправила, то священник не дає розгрішення, а просить виправити ситуацію і прийти знову. Бо якщо навіть священник би і дав розгрішення, то воно не буде діяти, бо людина залишається в гріху і той гріх блокує її перед Царством Небесним. Отже людина за життя мусить розв'язати усі гріховні вузли. Бог дав нам два великі дари: перше – це безсмертна душа, друге – це час, час на заслуги. Коли людина живе, вона може сама собі дати раду, коли помре, то вона вже нічого виправити не зможе.

**Фрагмент інтерв'ю Оксани Небесної з отцем-доктором Іваном Січкариком.
Подано за: «Файне місто Тернопіль»**

В УКРАЇНІ ДЕКОМУНІЗУВАЛИ УЖЕ 52 ТИСЯЧІ ОБ'ЄКТІВ

Протягом 4 років внаслідок декомунізації в Україні змінено 52 тисячі топонімів. Про це повідомив голова Українського інституту національної пам'яті Володимир В'ятрович. «Внаслідок декомунізації зроблено багато: 52 тисячі топонімів (змінено), переіменовано 987 населених пунктів. Понад 2,5 тисячі пам'ятників вождям комуністичного тоталітарного режиму демонтовано, з них більшість – пам'ятники Леніну». За його словами, декомунізація не обмежилася чотирма законами, ухваленими 4 роки тому. Були також ухвалені закони щодо реабілітації жертв політичних репресій та закон про ветеранів війни, завдяки чому бійці УПА отримали статус учасників бойових дій. «Логічним продовженням декомунізації має бути деколонізація», – вважає В'ятрович. У цьому контексті, зауважив він, ми «чітко говоримо про країну-агресора – Росію, яка використовує своє імперське минуле для того, аби відновити свій вплив на Україну». (Укрінформ)

ШТАТ ЛУїЗІАНА ВИЗНАВ ГОЛОДОМОР ГЕНОЦИДОМ

Слідом за понад десятком інших американських штатів губернатор штату Луїзіана Джон Бел Едвардс видав прокламацію щодо відзначення 85-х роковин Голодомору 1932–1933 років в Україні. Спеціальна прокламація посилається на закони України з визнання Голодомору геноцидом українського народу та відповідне законодавство США. (УНН)

КОЛИ НАС НАЗИВАЮТЬ БАНДЕРІВЦЯМИ...

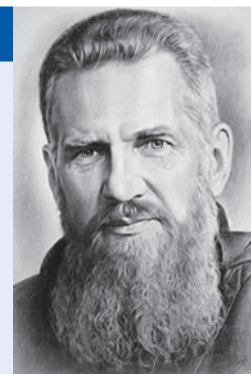
Українці мають за честь, коли їх називають нащадками героя українського національного визвольного руху Степана Бандери. Таку думку висловив Митрополит Київський і всієї України Епіфаній під час відвідання Львівського національного аграрного університету, випускником якого був Бандера. «Історія університету засвідчує: з-поміж його випускників було багато тих, які справді не словом, а ділом любили свою українську землю. Серед них варто відзначити та згадати генія українського національного і націєтворчого духу Степана Бандеру. Він є славним випускником саме вашого університету. І коли нас називають бандерівцями, то ми цим пишаємося». (Укрінформ)

ПРОТОКОЛИ ЗАСІДАНЬ УРЯДУ АВСТРІЇ

Австрійська сторона передала Українському католицькому університету у Львові близько 50 томів протоколів засідань Австрійської ради міністрів за 1848–1867 рр. для подальшого дослідження історії Галичини, України і Габсбурзької монархії XIX століття. Ці документи є справжньою знахідкою, оскільки з 1848 по 1867 роки в австрійській імперії, до складу якої входили й українські землі, було змінено дві Конституції. 1848–1867 роки – час, який сприяв розвитку українського народу, зі своєю мовою, вірою, освітою та правом голосу. (ЗІК)

КОМАНДА ШПИТАЛЮ ШЕПТИЦЬКОГО

9 квітня в село Прилбичі завітала команда Шпиталю Шептицького в рамках благодійної програми «Охорона здоров'я для соціально незахищених осіб Львівської області "Візна амбулаторія"». У Прилбичах оглянули рекордну кількість пацієнтів – 223 особи. При огляді виявлено 174 патології та 120 хронічних захворювань. Отець Іван розповів про методи профілактики різного виду залежностей, а п. Марта Рипихович навчила як розрізняти грип та ГРВІ, шляхи передачі і як запобігати цим захворюванням та ефективно лікувати. Психолог п. Божена Мартиненко провела дітям с. Прилбичі лекцію про емоції як основу психології. (ugcc.lviv.ua)

ДОГОВІР ПРО ДРУЖБУ ВТРАТИВ ЧИННІСТЬ

Із 1 квітня Договір про дружбу між Україною та Росією, ратифікований ВР у 1998 році, офіційно втратив чинність. Згідно з підписаним президентом Петром Порошенком законом, договір припинив свою дію. Закон визначає, що припинення його дії «звільняє Україну від будь-якого зобов'язання щодо його виконання і не впливає на права, зобов'язання чи правове становище України, що виникли в результаті виконання зазначеного Договору до припинення його дії». Згідно з Угодою про дружбу, між країнами закріплювався принцип «стратегічного партнерства, визнання непорушності наявних кордонів, поваги територіальної цілісності та взаємного зобов'язання не використовувати свою територію на шкоду безпеці один одного». (Громадське телебачення)

СТАМБУЛ, АУДІОПРОВІДНИК УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Музей Святої Софії у Стамбулі пропонує для туристів аудіопровідника українською мовою. Про це повідомили у посольстві України у Туреччині. «Друзі, тепер, перебуваючи у одному з найвідоміших туристичних місць Стамбула – Музеї Святої Софії – ви можете почути її історію рідною українською мовою». Волонтери організації Guide-UA зробили переклад аудіопровідника Ayasofya на українську мову. (The Village Україна)

ВОГОНЬ МИРУ З ХІРОСІМИ У ВАТИКАНІ

Молитва за мир і справедливість для того, щоб разом будувати майбутнє без ядерної зброї – це основна мета всесвітнього міжрелігійного паломництва під назвою «Караван Землі», представники якої взяли участь у загальній аудієнції у Ватикані. П'ятеро 13-річних дівчат, що представляють різні релігії, у супроводі Суцукі Турлов, що в 13-річному віці пережила бомбардування Хіросіми, та засновник руху, буддистський священник з Японії Рюкю Ендо, піднесли Святішому Отцеві «Вогонь миру», запалений на згарищах ядерного вибуху в Хіросімі 06.08.1945 р., який постійно підтримують як символ примирення. П'ятеро дівчат, що представляють різні міста світу – Нагасакі, Вифлеєм, Мінґан (Канада), Даллас (США) та Відень – є вираженням гарячого прагнення молоді будувати майбутнє без ядерної зброї. Починаючи від 2015 року, 70-ої річниці завершення Другої світової війни, «Караван Землі» відвідав колишній нацистський концтабір Аушвіц, Сребреніцу, індіанців Канади, Ізраїль та Палестину. Щороку діяльність всесвітнього міжрелігійного паломництва «Караван миру» спонукає тисячі людей докладати зусиль у будівництво кращого майбутнього для всіх. (Радіо Ватикан)

ОСЬ ТАКА ІСТОРІЯ!

Олег Шупляк, «Розп'яття»

Дівчина попросила священника прийти помолитися про здоров'я її

хворого лежачого батька. Зайшовши в кімнату, священник побачив біля ліжка стілець і подумав, що до його приходу готувалися.

— Ви мене чекали? — запитав священник.

— Ні, а хто ви? — запитав хворий.

— Я — священник. Ваша дочка запросила мене помолитися з вами за здоров'я. Коли я побачив порожній стілець поруч з вашим ліжком, припустив, що ви знали про мій візит.

— Ах так, стілець... — сказав хворий і, знизивши голос, продовжив: — Я нікому про це не розповідав... Все свідоме життя я ходив до церкви і чув там постійно, що завжди треба молитися, що молитва багато дає людині, зігриває її серце. Але всі молитви входили мені в одне вухо і виходили з іншого. Я не міг їх

запам'ятати, можливо тому, що вони не чіпали мене. А потім я перестав молитися. І тільки пару років тому один хороший друг сказав мені, що молитва — це просто розмова з Богом. Він порадив мені сісти на один стілець, а на іншому уявити — сидить Ісус Христос. Адже Він же сказав: «Я з вами по всі дні аж до кінця віку». «А потім розповідай Йому про все, що хвилює тебе, і уважно слухай, як ти слухаєш мене зараз», — сказав він. Я спробував, і мені так сподобалося, що я щодня по дві години став проробляти це. Але тільки так, щоб не бачила моя дочка, яка могла подумати, що я став божевільним.

Священник порадив за недужого, порадив не переставати вести такі розмови з Богом, потім помолився над ним, благословив і пішов. А через кілька днів після цього

випадку дочка прийшла знову і сказала, що її батько помер. Священник запитав:

— Як він пішов?

— Була друга година дня, коли батько покликав мене до ліжка, — відповіла дівчина. — Він сказав, що сильно любить мене, і поцілував. Я пішла в магазин, а коли повернулася, то знайшла його бездиханим. Але щось в його смерті здалося мені дивним. В останні хвилини він, мабуть, зібрав всі сили, відірвався від подушок і посунувся до стільця, який стояв поруч з його ліжком, і поклав на нього голову. Саме так я його і знайшла. Як ви думаєте, що б це могло означати?

— Дай Боже кожному так піти, — відповів священник, витираючи сльози. — Стілець не був порожнім!

Іван Назарик

НЕ ХОТІВ ЖИТИ В ПРИНИЖЕННІ

Василеві Овсієнкові, колишньому політв'язневі, літописцеві українського національного руху опору, 8 квітня виповнилося 70 років. Він записав кілька сотень спогадів українських політв'язнів, упорядкував і видав чимало книжок про роботу УГГ, написав довідки про членів цієї організації. У його київській квартирі ні розвернутися, ні повернутися — скрізь книги, документи, журнали, фотографії. У них життя людей, з якими Василь Васильович із юнацьких років іде однією дорогою. Він хотів бути вчителем, писав вірші, мріяв про будучину письменника. Склалося інакше. Сьогодні він думає, що доля, можливо, навмисне звела його з найвизначнішими людьми його покоління, аби саме він написав про їхній страдницький шлях.

ПРОТИ НАТУРИ НЕ ПІДЕШ

► **Пане Василю, от ви — хлопець із поліського села, такого далекого від культурних центрів, — потрапляєте в Київський університет і раптом долучаєтесь до «антирадянської діяльності». З якого дива?**

В. Овсієнко: Не знаю, така натура, мабуть. Після школи працював у Народичах у «районці», увесь той район пішки обійшов, шукав позитив про щасливих колгоспників, а там такі вбогі села — я ж те все бачив, те все якось пробуджувало сві-

Табірна роба Василя Овсієнка. С-на Яни Проценко

домість. І ще були хлопці, котрі думали і були з дечим обізнані.

Знаєте, було якесь прагнення справедливості. А тут ти приїздиш у цей Київ і відчуваєш себе чужим. У магазині питаєш сірників, а тобі — *сирників здесь нет*. Бичий язик, казали, *калхозник*. То душа мусила повставати. Тобто в університеті все було не раптом. Там у студентському середовищі були активні хлопці. Якось ми розпізнали одне одного. Говорили про те, що існує самвидав, дещо ходило по руках. Хтось мені дав прочитати щоденник Василя Симоненка з віршами, хтось дав працю Михайла Брайчевського «Возз'єднання чи приєднання». Якось воно

так усе само собою пішло.

► **Ви розповсюджували самвидав серед студентів, і ніхто на вас не доніс?**

В. Овсієнко: Ніхто. Тест був дуже простий: якщо людина морально в побуті поводить, то їй можна довіритись. Але якщо вона допускає якісь відхилення від загальнолюдської моралі, то краще не давати такий людині самвидаву. Я самвидав давав десятку, може, півтора десятку людей, і ніхто на мене не доніс.

► **Ви до першого арешту багато встигли нашкочити радянській владі чи вас посадили за профілактику?**

В. Овсієнко: Перший свій термін я заробив чесно. На пер-

шому курсі в мене були тільки вірші Симоненка, Холодного. Це ще не такий кримінал. А вже на другому курсі нам викладав логіку Василь Лісовий. Він придивлявся до нас і якось визначив мене. У розмові сам на сам з'ясував, що я вже Дзюбу прочитав і навіть декілька фотовідбитків зробив влітку 1968 року і розповсюдив. Він почав давати мені різні доручення із розповсюдження самвидаву.

► **Цікаво, що КДБ дав вам можливість закінчити університет...**

В. Овсієнко: Я одержав диплом 2 липня 1972 року, але вже був «засвітлений». Бо ще 26 червня я повів у Немішаєве до друкарки Раї текст «Українського ві-

сника» № 6, київського (був іще львівський, теж № 6). І тільки в 2010 році в архіві СБУ я дізнався, що та Рая відразу ж подзвонила в КДБ і сказала, що ось прийшов такий хлопець від Лісового і Пронюка і дав друкувати таке-от. Їй скомандували: друкуй. Це щоб згодом використати «Вісник» як речовий доказ. Ця Рая раніше в Інституті філософії працювала, там Пронюк із нею й познайомився. Вона не за ідею, за гроші друкувала. Тобто в КДБ вже знали моє ім'я, але чомусь дозволили диплом одержати. І встановили стеження.

А в школу я прийшов викладати українську мову і літературу, так одному своєму учневі довірився. Дав йому прочитати «Відкритого листа» Лісового до членів ЦК КПУ й ЦК КПРС. А він його показав завучеві, а той доніс у КДБ.

► **Навіщо ж ви так необережно вчинили?**

В. Овсієнко: Хотілося ж готувати нове покоління. Я порівнював його із собою, яким я був у його віці — я був «крамольником» уже в школі.

ХТО БУВ НА ДОПИТІ — ЗРОЗУМІЄ

► **Тобто, з одного боку — Рая, а з іншого — ваш учень, і погорів Василь Овсієнко?**

В. Овсієнко: Формально 3 листопада 1972 року Василь Лісовий назвав моє ім'я на допиті. Так що гачок уже був.

Продовження на 5 стор. ▼

НЕ ХОТІВ ЖИТИ В ПРИНИЖЕННІ

▼ Продовження. Початок на 4 стор.

► Він же міг не назвати ваше ім'я у такому контексті...

В. Овсієнко: Він обмовився. Під час допитів до такого стану можуть довести, що обмовишся. Він вважав за можливе розказувати, як створювався його «Лист», не називаючи імен. І обмовився. Є протокол. А взагалі, це тепер нам легко розмірковувати. Але я вам скажу: ми не вмів брехати. Лісовий не вмів брехати, і я не вмів брехати.

► Вам теж довелося побувати в подібній ситуації?

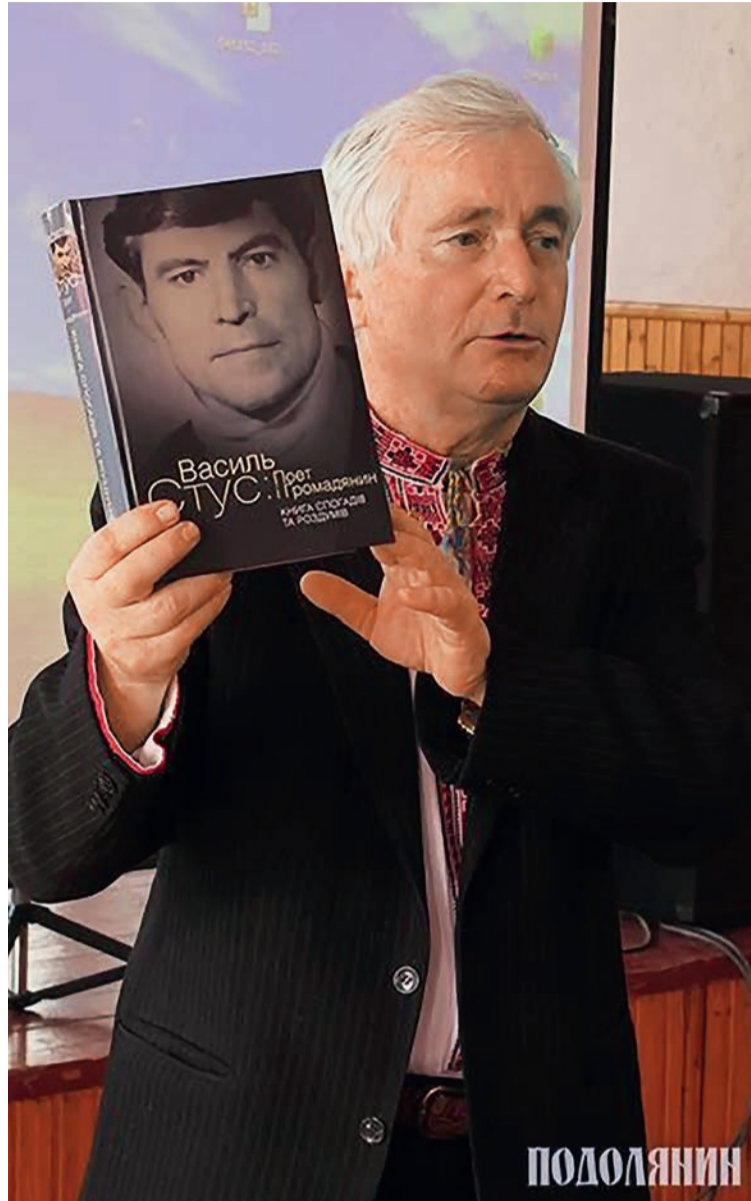
В. Овсієнко: Мене після арешту поставили перед вибором. Я десь півтора місяця не давав серйозних показань. Тоді слідчий Микола Цімох сказав таку сакраментальну для мене фразу: «Людині властиво захищатися, а ви не захищаєтеся. Це викликає сумнів у вашій психічній повносправності. Доведеться проводити психіатричну експертизу».

Для мене це було страшніше смерті, я вам скажу. Бо я вже тоді знав, що таке каральна психіатрія. Як із людини робили препаратом людиноподібну худобину. І ти сидиш там без строку. Страхіття. Словом, я почав дещо розповідати. Це мій гріх, і в моїй книжці «Світло людей» чесно написано: якщо я відсидів тих 13 років із половиною, то це, очевидно, була мені кара за цей мій гріх. Але я не знаю: може, за цей свій гріх я буду ще мільйон років у чистилищі.

Скажу, як Василь Стус сприймав такі речі. От приходив у зону журнал «Вітчизна». Там стаття Івана Дзюби про літературу народів СРСР. Йому ж про українську літературу нічого не дозволяли писати. Стус гортає той журнал і каже: «Бідний Іване, що з тебе зробили! Крейсер у калюжі». А коли в'язні дуже критикували ту покайну заяву Дзюби, то Стус казав: «Не знаєте ви, що цей бідний Іван витримав, пережив, який на нього шалений тиск був».

► Батьки болісно відреагували на ваш арешт у 1973-му?

В. Овсієнко: Нічого не сказали. Вже у 1974 році батько приїхав у Мордовію на побачення, саме в ті дні Жуков помер. У кімнаті було радіо. Ми трошки послушали той похорон. Батько ж на війні був, він сказав таку фразу: «От ми воювали, а ви...». А я кажу: «І що ви мені завоювали? Оцю тюрму?». І біль-

ше розмови про це не було.

Я на волі побув від 5 березня 1977 року до 8 лютого 1979 року. Навіть купив друкарську машинку і написав спогад «Світло людей». Видрукував на маленьких аркушиках, може, 3–4 примірники. На жаль, жоден з них не зберігся. Фактично, дуже мало я встиг зробити перед другим арештом. Мене й арештовувати було ні за що. Але влада не хотіла лишати людей, пов'язаних із УГГ, на волі.

► А що це за історія, коли ви хотіли виїхати з Союзу, а вас не пустили?

В. Овсієнко: Це була безнадійна справа. Після першого арешту я розумів, що мої дні на волі пораховані. Я 1978 року на Різдво подав заяву до ВВІРу. Мовляв, оскільки я тут не маю роботи за фахом, мені постійно погрожують новим ув'язненням, ніяких життєвих перспектив, то випустіть мене за кордон. До речі, професор Чинченко з канадської діаспори декільком людям робив виклики, і мені теж зробив. Тільки не мені той виклик прийшов, а у КДБ.

► І ви б справді поїхали?

В. Овсієнко: Вибір був у мене такий: або бути на чужині,

але на волі, або на чужині, в Росії, але в неволі. Вибір був однозначний. Хоча Стус писав: «За кордон українців не випускають, та не дуже й кортіло за той кордон, бо хто ж тут, на великій Україні, стане горлом обурення і протесту? Це вже доля. А долі не обирають. Її приймають, яка вона вже не є, або вона силоміць обирає нас»...

ВІДМОВА ВІД ВЛАДИ – ТО ПОМИЛКА

► Хто на вас мав найбільший вплив з УГГ?

В. Овсієнко: Василь Стус, Юрко Литвин і Олекса Тихий. Коли я з Литвином чи зі Стусом спілкувався, то мені часом здавалося, що я ореол навколо них бачив.

► Може, це ви просто екзальтовані були.

В. Овсієнко: Може, й так. Але це справді святі люди. Зі Стусом я був кілька місяців у Мордовії. З Литвином на пересилці в Лук'янівській тюрмі зустрілися у 1980-му. В одній камері сиділи десь десять днів. Він мені вірші читав, це енциклопедія світової поезії. З Тихим десь рік разом були. Мені поталанило: я знав, може, найкращих людей свого часу.

До речі, люди, які ведуть

шляхетний спосіб життя – вони красиві до смерті. Подивіться, ось Григоренко, Заливаха, Горині, Мешко. Це були самовіддані люди. Для них головне було – служіння народові. Стус казав: «Мало нас. Дрібнесенька щопта. Лише для молитов і всечекання». Але ми були. А от білорусів, наприклад, не було. І яка нині Білорусь? Микола Руденко казав: «Якби ще одне покоління, ще років 15–20, то Україну не було б кому і не було б для кого рятувати. Господь нас вихопив з-над самісінької прірви».

► Чому ці красиві люди не змогли взяти владу, здійснити справжні демократичні перетворення у країні ще на початку незалежності?

В. Овсієнко: Президент Кравчук у лютому 1992 р. прийшов на з'їзд Руху, каже: «Йдіть у владу». А в залі – свист. Чорновіл каже: «Ми в конструктивній опозиції, ми з комуністами не будемо співпрацювати». Це була наша стратегічна помилка: відмова від влади. Певно, що в нашому середовищі не так багато було людей, здатних здійснювати владу, ми були більш ідеологи, ніж практики. Комуністи були практиками. Ми рівень громадянської свідомості в суспільстві підняли. Може, саме завдяки тому, що ми були не лукавими, ми мали авторитет. Ми забезпечували ідеологічний фронт. І ми перемогли – Україна незалежна.

ЩОБ ЛЮДИ ЗНАЛИ

► На вашу думку, що те найкраще, що ви зробили в житті?

В. Овсієнко: Написав про своїх товаришів. Оце купа їхніх книжок, які я готував до друку. Більшість із довідок в «Міжнародному словнику дисидентів країн Центральної Європи і колишнього СРСР» – мої. Три томи вже є. А ще інтерв'ю з колишніми політ'язнями і дисидентами – до 200 написав, багато надруковано в «Україні молодій». Виставлено в інтернеті 176. Більшість із них уже померла. Ці люди розповідали правду, бо в матеріалах слідства не завжди була правда. А мені вони розповідали так, як було. Книжки Гориня Михайла впорядковував, Оксани Мешко. Дві книжки Лук'яненка готував, двотомник родини Січків, книжку «Юнаки з огненної печі» про Росохацьку групу, котра жовто-блакитні прапори ви-

вісила в Чорткові 21 січня 1973 року. Цього року мені було дано завдання від Харківської правозахисної групи переглянути всі біографічні довідки політ'язнів і глосарій і підписувати, що змінилося. Я це все переглянув, і тепер це все англійською перекладається. Ми перевидали чотири томник матеріалів УГГ – це знову моя робота. Плюс усі ці довідки – 350 штук – є в інтернеті. Я їх теж зараз редакую. Думаю, до кінця року дороблю. Думаю, що певною мірою я свою місію в цьому світі виконав.

► Вам не нудно жити? Біля вас уже нема людей такого масштабу, з якими ви спілкувалися у таборах.

В. Овсієнко: Людей для спілкування вистачає, але від деякого я відбиваюся. Як Руденко казав: «Мене вже обтяжують люди. Я не хочу нових знайомств». То були вірцеві люди, хочеться бути схожими на них. Мені достатньо спілкування з покійними, яких я записував і про кого пишу.

ЩИРО

Стус написав: «Голови гнути я не збирався, бодай що б там не було. За мною стояла Україна, мій пригноблений народ, за честь якого мушу обставати до загибуні». Я обмірковував його слова і подумав, що честь народу складається з гідності кожного з нас. І коли величезні «маси населення» похилилися, опустилися нижче плінтуса у своїй громадянській, людській, національній гідності, то хтось же мусить робити надзусилля, закладати свою голову, бо інакше всі разом підемо на дно. А моя голова не цінніша за інші, щоб її надто берегти.

ДОВІДКА «УМ»

Василь Овсієнко народився 8 квітня 1949 року в с. Ставки Радомильського району Житомирської області. 5 березня 1973 року заарештований, вирок: 4 роки позбавлення волі в таборах суворого режиму. 8 лютого 1979 року засуджений до 3 років позбавлення волі «за спротив міліції». Його текст «Замість останнього слова» став відомим на Заході. 26 серпня 1981 року засуджений за антирадянську агітацію й пропаганду. У листопаді 1989 року – учасник експедиції у Пермські табори з перепоховання Василя Стуса, Олекси Тихого, Юрія Литвина. З червня 1998 року – координатор програми Харківської правозахисної групи.

Подано за: «Україна молода»

Якуб Шиканедер, «День всіх душ», 1888 р.,
Національна галерея в Празі. С-на: Ophelia2

ВЕЛИКДЕНЬ – СТОРІНКАМИ ЄВАНГЕЛІЯ

«Справжній товариш» (Ів. 1:1–17)

Протягом всього життя людину супроводжують найкращі товариші: сім'я, родина, друзі, знайомі. Люди, які поруч і допомагають знести нам тягарі цього, все ж, прекрасного життя.

нуємо понад усе. Та коли віддамо духа, наше тіло спускатимуть у землю, тоді не матимемо змоги замовити велику вантажівку і вкласти до неї всі дорожочинні речі. Невірний і цей товариш, бо, наче зрадник, залишається з іншими та для інших.

Та щасливі є ті, для яких справжнім товаришем стало споконвічне буття Слова, Яким все постало, Яке є тотожне з істинним життям

і світлом. Як Син Божий, Ісус Христос – Воно зійшло на землю і воплотилося між людьми, щоб тих, які в Нього увірують, учинити «синами світла». «Споконвіку було Слово, і з Богом було Слово, і Слово було – Бог» (Ів. 1:1). Блаженні ті, що пізнали правду і обрали світло, яке панує над темрявою. «Справжнє то було світло – те, що просвітлює кожну людину» (Ів. 1:9). Щасливі

ті, які повірили в Бога і прийняли Його у своє життя, адже «Слово сталося тілом, і оселилося між нами...» (Ів. 1:14). Бог прийшов у світ, та не всі розпізнали Його, помер на хресті, та не всі зрозуміли незбагнений жест любові, воскрес по трьох днях, та не всі увірували в Нього.

**бр. Матей Кравчишин,
ЧСВВ,
«Місіонар»**

Коли помирає близька людина, плачемо, сумуємо, влаштуємо похорони і розкішні поминки, ставимо пам'ятники, ходимо на цвинтар, приносимо квіти та подаємо інтенції на Св. Літургію за упокій, а далі

не молимося, могилки зарастають бур'янами. Через брак часу забуваємо про наших рідних. Невірний цей перший товариш.

Другий товариш – наші матеріальні добра, які здобуємо, накопичуємо та ці-

ХГ

В ПЕЧЕРАХ В ДЕНЬ ПАСХИ

Сказання це описане в Києво-Печерському Патерику; подаємо його в перекладі з старослов'янської мови.

На Великдень він увійшов у печеру преподобного Антонія покадити тіла похованих ченців, і прийшов на місце, що зветься спільнота або трапеза. Покадивши тут, він сказав: «Святі отці і братія, сьогодні великий день – Христос Воскрес!». ...І тут раптом полинув від усіх моцїв голос, як грім: «Воістину воскрес!».

Таким чудом ці хоронимі Господом смиренні кості, що зраділи й після смерті во

Христі-Бозі живім, воскреслім, виразно ствердили свою святість, зазначаючи своїм голосом, що вони й після смерті варті життя. І поправді, якщо їхнім костям, що перебувають у гробах, Воскреслий Христос дав життя, то це є питома для тих людей, що умертвляли себе рівно-ангельськими чернечими подвигами і поховані були, подібно як Христос в печерних гробах, бо «дар Божий є життя

вічне», як говорить Апостол. Правдиві святощі маємо тут у цих святих костях преподобних Отців наших, що голосно освідчили про Христа: «воістину воскрес». І самі вони воскреснуть у світлі праведних і там, разом зі своїми праведними душами, оглядавши повсякчасно кість від костей своїх – Того, хто прекрасніший за всіх синів людських – закличуть: «Господи, Господи, хто подібний до Тебе?!» (пс. 34.10),

як проповів псалмопівець про кості.

Цих святощів нехай сподобимось і ми, їх наслідувачі й визнавці, за молитвами преподобних Отців наших Печерських, що ми їх кість від костей. І хоч тут сходять гріховна смерть, то нехай не позбавимось ми благодатного життя й по природній нашій смерті, а отримаємо з ними життя вічнотривалої слави у Христі Ісусі, Господі нашім. Йому ж бо, з безначальним Його Отцем, з Пресвятим і Благим і Животворчим Духом, належить всяка слава нині і завжди, і в безконечні віки віків. Амінь.

**«Голос Христа
Чоловіколюбця»**

ХГ

ЩОБ ЦЕРКВИ СПУСТИЛИСЯ З П'ЄДЕСТАЛІВ...

(фрагмент інтерв'ю новоіменованого архієпископа Філадельфійської архієпархії владики Бориса Гудзяка «Голосу Америки»)

помогла людям спілкуватися від серця до серця: відкритися на Бога і на другу людину. Очевидно, це є може небезпечно, коли я не захищаюся, але лише у спілкуванні, у щирості, коли падає страх і росте довіра, ми можемо бути правдивими людьми.

► **Як ви дивитесь на ті процеси, які зараз відбуваються у Православній Церкві в Україні. Як ви оцінюєте тих кілька місяців, які пройшли після проголошення автокефалії?**

Вл. Б. Гудзяк: Перше – дуже важливо, що є єднання православних, друге – визнання

їхнього духовного життя, бо воно було перекреслене з точки зору світового православ'я, і, по-третє, це створює нові можливості для спілкування міжконфесійного. Я надіюся, що воно йому сприятиме.

► **Як зараз відбувається спілкування УГКЦ та ПЦУ?**

Вл. Б. Гудзяк: Ви бачили в цих тижнях, що часто Блаженніший Святослав зустрічався з новим очільником ПЦУ Блаженнішим Епіфанієм. Це двоє молодих людей, я думаю ми можемо надіятися на позитив, хоча є багато стереотипів, які треба долати.

► **Які стереотипи?**

Вл. Б. Гудзяк: Знаєте, я думаю, є страх, який пов'язаний з конфесійною партійністю. З різних історичних причин, які мають столітню траєкторію, ми маємо конкуренційний підхід, от, якщо виграєш ти – програю я, або навпаки. Сьогодні відбувається дискусія, хто може, а хто не може служити в Святій Софії...

Я думаю, що сьогоднішня молода людина, сьогоднішній громадянин глобального світу, потребує Церков, які помагають відкритися на Божу присутність і творити близькість ближнього. Сьогодні це є питання і в Америці, і в Західній

Європі, і в Україні, щоб Церкви спустилися з певних п'єдесталів, з певних амвонів, і були між людьми. Ми бачимо, як папа Франциск здобув глобальну увагу людей, якщо не популярність, тому що він є близько, він говорить від серця до серця. Це буде моя пропозиція нашим вірним, нашим священикам, всім взагалі, людям доброї волі, які хочуть послухати... Ми відкриваємо тепер в XXI столітті свідомість глобальну, яка викликає в декого страх, дехто хоче мури будувати, а ми маємо будувати мости і канали дійсно братньої щирості і любові. (А.Ф.)

Києво-Печерська Лавра.
С-на із сайту «Справжня Україна»

Року від сотворення світу 6971, від Різдва ж Христового – 1463, за побожного князя Київського Симеона Олельковича і за брата його, князя Михайла і за блаженного архимандрита Печерського Николая, начальником печер був один з братії, священночернець Діонісій, за прізвиськом Щєпа.

► **Які ви бачите напрямки розвитку Церкви, яке зараз основне завдання Церкви у цьому столітті?**

Вл. Б. Гудзяк: Сьогодні є великий неспокій і тривога в людських душах. Подивіться, що діється в Парижі, як виглядає американське суспільство, Брекзит, як відкинули Меркель, я вже не кажу про агресію Росії, і інші спалахи. Люди є неспокійні і чуються гвинтиками у великих системах, механізмах. Сьогодні дуже важливо, щоби Церква до-

НЕВІДОМІ СТОРІНКИ ЖИТТЯ
Й БОРОТЬБИ ВЕЛИКОГО ГЕТЬМАНА (2)

20 березня виповнилося 380 років з дня народження Івана Мазепи. Час розставити крапки над «і» щодо цієї постаті, яка не має бути «суперечливою» в незалежній Україні. Продовження розмови з істориком Ольгою Ковалевською.

Гіпотетичний портрет гетьмана, створений за допомогою криміналістів, від проекту «Україна. Повернення своєї історії»

теріальних потреб або реалізації власних амбіцій.

Саме Мазепа зробив реальні кроки для подолання Руїни й утвердження Козацької держави.

Це чоловік, який протягом майже 22 років утримував булаву – найдовший термін, який будь-кому з гетьманів удалося пробути при владі. І це – при всій внутрішній опозиції і зовнішніх ворогах та складних стосунках із Московською державою-протектором. Тим не менше йому вдавалося знаходити спільну мову з козацькою старшиною та лавірувати між усіма угрупованнями, налаштованими часто протилежно – промосковськи, пропольськи, протурецьки.

Протягом часу свого гетьманування Мазепа чимало опікувався освітою. Його коштом було побудовано Староакадемічний корпус Києво-Могилянської академії, куди він передав частину своєї бібліотеки, заклав будинок Чернігівського колегіуму, також долучився до заснування кількох навчальних закладів у Новгород-Сіверському та Харкові. За кошти гетьмана зводили і ремонтували храми по всій країні. Зокрема, він сприяв побудові кафедрального собору в Переяславі, куди передав знамените Пересопницьке

Євангеліє, яке сьогодні є нашою визначною святинєю. Водночас робив багато коштовних подарунків до різних храмів. Тобто стільки, скільки він зробив для тогочасної України-Гетьманщини, неможливо порівняти ні з ким іншим. Тому для мене він однозначно на першому місці.

► Чи поставлено крапку в дискусії про те, як виглядав Мазепа?

О. Ковалевська: Я сказала б, що так. Ми маємо портрети, зроблені за життя Мазепи, й описи його зовнішності. Звичайно, його прижиттєві портрети – то не є сучасна фотографія. Це твір, який передбачає певне бачення художника, на який мали вплив техніка виконання, мода, традиції.

Кілька років тому було створено зображення гетьмана за участю криміналістів. Його показали у фільмі «Україна. Повернення своєї історії». Але я наголошую, що це є реконструкція образу, а не достовірний портрет. Проте та реконструкція дозволила показати, що частина портретів Мазепи, які дійшли до нашого часу, сходяться в цьому образі й відповідають тим описам зовнішності, які є. І на цю реконструкцію можуть спиратися сучасні митці, які шукають свою інтерпретацію зовнішності

гетьмана. Мені в цьому сенсі подобається те, що робить художниця Наталя Павлушенко (створила серію портретів українських гетьманів. – «Н»).

► Ви згадуєте «правильний» портрет гетьмана Мазепи. Який саме маєте на увазі?

О. Ковалевська: Це портрет Івана Мазепи в латах з Андріївською стрічкою, який зберігається в художньому музеї Дніпра. Про нього іноді кажуть, що він там занадто солоденький, з рум'яними щічками, без зморшок... Але це – один із тих портретів, що був написаний із якогось прижиттєвого зображення. Він був створений у традиціях західноєвропейського портрету, це доведено експертизами, і те, що він там занадто ідеальний – то данина моді, вимогам часу та уявленням про парадний портрет правителя. В ті часи не можна було представника влади зображувати зі зморшками чи якимось вадами.

Ще мені дуже подобається гравюрний портрет Мартина Бернінгротта, бо він теж був створений за життя Мазепи і навіть двічі опублікований в Європі, тому в мене немає підстав не довіряти цьому гравюру й цьому образу. (далі буде)

Ліна Тесленко,
«Новинарня»

ХТ

ПОВЕРНЕННЯ ГАЛИЦЬКОГО ЄВАНГЕЛІЯ

В Україні видали факсимільну копію Галицького Євангелія 1144 року. Книга десятиліттями і навіть століттями була недоступною для дослідників – її ретельно оберігали від очей у стінах Державного історичного музею Росії у Москві. Цікаво, що коли ця унікальна пам'ятка була створена, то самої Москви ще й не існувало, – знаємо ж бо, що офіційною датою заснування теперішньої російської столиці є 1147 рік. Що ж до Галицького Євангелія, то його вивчення для нас лише починається і науковці сподіваються на чимало відкриттів.

Історія перевидання Євангелія інтригує: допомогли несподівані люди і випадок. Дорога до її перевидання зайняла кілька років. Перевидати Євангеліє для українського читача вдалось завдяки меценату франківчанину Ігорю Олійнику. Наклад невеликий, але тепер воно буде доступним для дослідників.

«Ми повинні собі відкрити ідентичність Української Греко-Католицької Церкви, а відтак усіх спадкоємців Київського християнства. Сьогодні тут, у Святій Софії Київській, ми згадуємо наше останнім часом про Києво-Константинопольський вимір нашого християнства. Ми згадуємо, що Церквою-

матір'ю для всіх синів Київського християнства є Церква Константинополя. Коли Україна веде дискусії про єдину помісну Церкву, зокрема в її православному вимірі, багато хто роздумує над виміром Київ-Москва. Але сьогодні ми хочемо показати Києво-Галицький вимір ідентичності Київського християнства», –

сказав Глава УГКЦ Блаженніший Святослав (Шевчук) під час презентації копії Га-

лицького Євангелія у Софії Київській.

Продовження на 8 стор. ▼

С-на декоративного елементу з оригіналу

Окремою книгою також вийшов 12 том видавничої серії «Київське християнство» – «Духовна спадщина Давнього Галича», в якому є детальні дослідження Віри Фрис про Євангеліє, а також стаття доктора історичних наук Ігоря Скочилися про Галицьку єпархію до XVIII ст.

«Z» поспілкувався про книгу із завідувачкою відділу «Музей книгодрукування» Львівської національної галереї мистецтв ім. Б. Г. Возницького, відомою дослідницею стародруків, кандидаткою історичних наук Вірою Фрис.

► **Вік книжки, а це майже 900 років, безперечно, вражає. Але, окрім цього факту, чим особливе Галицьке Євангеліє?**

В. Фрис: Насправді власне вік має надзвичайно велике значення. По-перше, книга точно датована – 1144 роком. Для книжок того часу це надзвичайна рідкість. Переважно датування втрачалося, оскільки було на перших чи останніх сторінках, а вони у багатьох випадках не збереглися. У цій книзі датування є всередині і воно дійшло до наших днів. Частина книги дописана трохи пізніше, очевидно, в XIV ст. Йдеться про додатки-вказівки, що і коли читати. Можемо припустити, що їх доробив хтось з користувачів.

Що дуже важливо, Галицьке Євангеліє – найдавніший точно датований тетр, написаний кирилицею. Йдеться не лише про терени України, а про увесь культурний ареал, який користувався кирилицею. Про що

йдеться? Існує два види Євангелія – тетр і апракоси. Апракоси – це євангелія, які для зручності священика поділені на уривки, відповідно до їхнього читання протягом літургійного року. Для початкового періоду християнства характерні власне вони, бо не змушують священика шукати: він відкриває певний день і читає потрібний фрагмент. Інша справа тетр – послідовно чотири рази викладені історії Ісуса Христа чотирма різними євангелістами.

Для нас також цікаво, що ця книга походить з Галицько-Волинських земель. Запис про це теж міститься на сторінках книги у нотатці єпископа Галицького, Львівського та Кам'янця-Подільського Гедеона Балабана, який приїхав в літо 1576 від різдва Христового.

► **Наскільки детально сьогодні можемо відтворити історію Галицького Євангелія? Чи знаємо, зокрема, хто і для кого його створив?**

В. Фрис: Ім'я першого власника цього Євангелія не збереглося. Історії створення ми не знаємо. Знаємо, що Євангеліє появляється в часи виникнення Галицької єпархії. Завдяки збереженню на берегах книжки записам нам вдалось реконструювати не лише історію її створення, а і зміну власників, зміну географічного перебування. Довгий час воно лежало в Успенському кафедральному соборі Крилоса (давнє місто Галич, – «Z»). І там, як вже згадувалося, 1576 року його виявив єпископ Гедеон Балабан.

ПОВЕРНЕННЯ ГАЛИЦЬКОГО ЄВАНГЕЛІЯ

Ми не знаємо, чи він залишив книжку там, чи взяв із собою. Але вже через 100 років книжка у руках Досифея Сучавського – молдавського митрополита. Він багато подорожував, зокрема до Львова і Москви. Ми не знаємо, як книжка опинилась у нього, але в одній із поїздок до Москви він у 1679 році зазначає, що книжку необхідно відіслати на її місце, у Крилос. Але книжка залишається в Москві. Знову ж таки, ми не знаємо достеменно, чому. Можемо припустити, що усі речі пакували служники, і при цьому книжку могли просто вкрасти. Це моя версія. Далі маємо запис, що книжка належить вже Тимофію – справнику друкарського двору. Після його смерті, через неповних 20 років, книжку передали на друкарський двір. А вже згодом, коли його ліквідували, 1786 року Євангеліє за імператорським указом разом з іншими стародавніми книгами двору передано в Московську Синодальну бібліотеку.

► **На відміну від багатьох давніх книг, які в нас асоціюються з розкішними мініатюрами та великими форматами, ця доволі скромна. Чим це можна пояснити?**

В. Фрис: Давні рукописні книжки були трьох видів за оформленням та ставленням до них. При цьому це ставлення закладалося ще на рівні замовлення. Тобто той, хто замовляв книжку, дуже чітко розумів, де і як її будуть використовувати. Наприклад, знали, чи книжку замовляють для свого вжитку, чи до церкви. Знали, до якої церкви: простої чи столичної. За приклад можна взяти Остромирове Євангеліє се-

редини XI ст., прикрашене фантастичними ілюстраціями. Між ними проміжок у сто років, але різниця насправді не у роках. Це на престольна парадна книга, що визначило її вигляд.

Другий тип книжок – масові, і вони були призначені для загальних церков. Але вони теж були великоформатні та гарно оздоблені. Ще один тип – книжки для приватного користування, які були найскромнішими. У той час частими були випадки, коли парафія не могла утримувати священика. Треба пам'ятати, що селища були маленькі і парафії теж. Священик приїздив у певні дні, не обов'язково щонеділі, з усім необхідним для служби. Це була загальноєвропейська практика. І власне для цього священики мали книжки, що були меншого формату, а отже, легші і практичніші у перевезенні. До таких і належить Галицьке Євангеліє 1144 року: воно скромно оздоблене, але містить багато поміток, які полегшують відшукування потрібного тексту. Це була особиста книжка, але для використання під час служіння у церкві. І навіть у випадку, коли у церкві було старе Євангеліє, йому швидко треба було знайти потрібний уривок і відчитати його. Це не завжди було легко: могла відрізнятися редакція, могли бути мовні особливості, а ще варто пам'ятати, що у старих книжках текст писали майже без поділу на слова і щоб читати, треба було його добре знати і робити правильні паузи. Простіше було мати з собою книжку, до якої звик. Тому, припускаю, що навіть якщо в церкві було на престольне Євангеліє, священики могли

► **Продовження. Початок на 7 стор.**

надавати перевагу власним книгам.

► **Десятиліття і навіть століття дослідники не мали доступу до цієї книги. Чому? І які відкриття чекають на нас тепер?**

В. Фрис: Ця книжка здавна привертала увагу дослідників: істориків, філологів, перекладачів, краєзнавців. Десь у 2010-х роках ми вже мали понад 80 публікацій, присвячених цій пам'ятці. Але більшість були репліками або випадковими дослідженнями. Заховану в Державному історичному музеї в Москві, її не видавали нікому для досліджень. Навіть такий дослідник української рукописної книги як Яким Запаско не зміг її дістати.

Це Євангеліє є дуже цікавим артефактом з початкового періоду становлення української національної культури. Лише кілька годин попрацювавши з ним, фахівці знайшли кілька слів, які беззаперечно дотепер живають в українській мові тут, у нас на Галичині. Це дуже яскраве пояснення, чому треба видавати такі речі. Коли книжку просто зберігають, навіть якщо не в Москві, а в Києві чи у Львові, не кожен має доступ до неї. Коли книжка перевидана, її можна ґрунтовно досліджувати, придивлятися, перечитувати тощо. При цьому працювати з нею можуть різні науковці – мистецтвознавці, історики, мовознавці – і без шкоди для видання. Навіть розуміючи цінність та унікальність цих речей, дослідники часто не можуть належно оцінити, наскільки вони потрібні і які відкриття дозволить зробити таке факсимільне видання.

**Розмовляла
Мирослава Іваник, «Збруч»**

Христос воскрес!

Піднесімо воскреслому Ісусові всі наші потреби – особисті й родинні, потреби нашого народу й держави, наших єпархій, церков і громад, щоб Христос вислухав наші молитви й могутністю свого Воскресіння зцілив всі наші немочі й провадив нас своєю силою, світлом і витривалістю до кращого життя на нашій дорозі до Вічності.

Зі світлим празником Господньої Пасхи хай воскреслий Ісус наповнить наші душі своїм Божим життям, а наші серця своєю надземною радістю й миром, що їх Він нам вислужив своєю смертю й Воскресінням.

Бажає нашим Читачам Владика Петро

◀ Великодня поштівка з 1904 р.

ХРИСТІЯНСЬКИЙ ГОЛОС

CHRISTLICHE STIMME
Ukrainische Kirchengemeinde
Schönbergstrasse 9
D-81679 München

Inhaber, Herausgeber und Verleger: Apostolische Exarchie
für katholische Ukrainer in Deutschland und Skandinavien

D-81629 Postfach 86 02 69 Druck: Kolo UA-82100
Drohobytsch Tel. +380 3244 29060

Погляди авторів не завжди відповідають поглядам редакції. Редакція в потрібні скорочує і мовно виправляє надіслані статті.
Газета виходить двічі на місяць.

Chefredakteur: Roman Kryk
Stellvertretender Redakteur: Bohdan Pidlisetskyi
Telefon: +49 (0) 89 997 28 38 11
Telefax: +49 (0) 89 997 28 38 4
christl.stimme@t-online.de;
ukrainische-kirche@t-online.de;
www.ukrainische-kirche.de

Річну передплату (Unkostenbeitrag)
46,- Euro переказати на конто: Apostolische Exarchie
LIGA-Bank München
Konto-Nr.: 40 21 03 257
BLZ 750 903 00
IBAN: DE 64 7509 0300 0402 1032 57
BIC: GENODEF1 M 0 5